

DRUMUL BISERICILOR MEDIEVALE
KÖZÉPKORI TEMPLOMOK ÚTJA

VETÉS

református templom

Biserica reformată din

VETIŞ

A XIII. század óta oklevelesen adatolt kétezer lelkes Szatmár megyei falu a megyeszékhely, Szatmárnémeti és Csenger között az országhatárhoz lapulva, az Ecseri-láp keleti szélén fekszik. A XIII. század elején Kaplony nembeli *Kristóf* comes a nagyváradi Szent István (premontrei) egyháznak hagyta a települést, majd V. István 1265-ben *Simon*

comesnek, a *Vetési* család ősének ajándékozta. Pétert és Endus fiait 1312-ben iktatták itt be az öket megillető örökrészekbe. 1364-ben is a *Vetésiek* osztoznak rajta, s birtokosai maradnak a XIX. század elejéig. A XVIII-XIX. századra már azonban a családnak leányágon több tucat rokoni ága és birtokostársa van.

Vetés lakossága viszonylag korán, még 1545 előtt tért át protestáns vallásra, 1570 körül pedig a lutheri irányzat helyét átvette a kálvini. A szatmári egyházmegyébe tagozódott egyházközsége a következő századok során a Kökényesdi, Ivánky és Vetési családok pártfogása alatt fejlődött.

A Szent Miklós tiszteletére felszentelt középkori templom első közvetett írásos említése a pápai tizedjegyzékben található: 1333-ban Kozma, 1334-ben pedig Miklós nevű papja tűnik fel. Kegyúri jogokkal kapcsolatban is többször szó esik róla a 14. században.

Localitatea aflată în ținutul dintre Someș și Crasna, pe malul stâng al Someșului, la limita de est a mlaștinii Eced, a fost donată la începutul secolului al XIII-lea de comitele *Kristóf* din neamul Kaplony bisericii (premonstratense) Sf. Stefan din Oradea, apoi în 1265 de regele Stefan al V-lea comitelui *Simon*, unul din strămoșii familiei *Vetési*. În 1312, la ordinul palatinului Kopasz, *Péter* și fiul lui *Endus* au fost puși în posesia moștenirii ce le revinea. În 1365 membrii familiei *Vetési* își împart dreptul de proprietate asupra localității, și tot ei rămân principali moșieri din sat până la începutul secolului al XIX-lea.

Locuitorii din *Vetés* au trecut la protestantism relativ devreme, încă înainte de 1545, iar în jurul anului 1570, orientarea lutheraniană a fost luată de cea a lui Calvin.

The recently renovated Reformed church of *Vetiș* is located on the left side of the *Someș* river. This village in Satu Mare county has got a population of two thousand people, it is known since the 13th century, located between the chief town of the county, Satu Mare and Csenger, it is situated on the eastern side of the Ecseri moor, nearby the border of the country.

At the beginning of the 13th century, Reeve *Kristóf* donated it to the St. Stephen premonstratensian Church of Oradea and later, in 1265 king Stephen V. donated it to Reeve *Simon*, the ancestor of the *Vetési* family. The sons of *Péter* and *Endus* were inaugurated in into their rightful lands in 1312; in 1365 the *Vetési* family owned it until the beginning of the 19th century.

Az innen elszármazó Vetési Albert későbbi veszprémi püspök 1455-ben nyert búcsújogot a pápától Vetés egyháza számára. A település a XIV. században többször is helyet adott bírói és nádori köz-

gyűléseknek, a Kaplony nemzettséghoz tartozó, ám magát a faluról elnevező Vetési család pedig 1458-ban kapott a királytól rév és vámszedői jogot a Szamoson.

Parohia inclusă în protopopiatul sătmărean s-a dezvoltat în cursul secolelor următoare sub protecția familiilor Kékényesdi, Iváncty și Vetési.

Prima mențiune scrisă indirectă a bisericii medievale consacrate în cinstea Sfântului Nicolae se găsește în registrul de dijmă papală: în 1333 este menționat preotul său Kozma, iar în 1334, preotul

său Nicolae. În secolul al XIV-lea este menționată de mai multe ori în legătură cu drepturi patronale. Născut pe aceste meleaguri, Albert Vetési devine ulterior episcop de Veszprém și obține în 1455 de la papă dreptul de pelerinaj pentru biserică din Vetiș. În 1458 familia Vetési, a obținut de la rege dreptul de percepare a taxei vămii de pe Someș.

By the 18th and 19th century the family had dozens of kin families on the female line and many other proprietors.

Vetiș had joined the protestant religion relatively soon, before 1545 and around 1570 Lutheranism was completely replaced with Calvinism. In the following century the church – which belonged to the Presbytery of Sătmár – had developed enjoying the patronage of the Kékényesdi, Iváncty and Vetési families.

The church, dedicated to Saint Nicholas, was mentioned for the first time in the record of the Papal

Tithe: in 1333 the clergyman was called Kozma, while in 1334 a clergyman named Nicholas was mentioned. It was also mentioned several times in the 14th century, concerning the patron's rights. Albert Vetési was born here, he later became Bishop of Veszprém, who, in 1455, got permission from the Pope for the indulgence for the church of Vetés. In the 14th century, the village often hosted juridical and palatine general assemblies, and in 1458 the Vetési family, who belonged to the Kaplony clan, but took their name after the village, got permission from the king to collect ferriage and tax on the Someș river.

A téglából emelt középkori templom ötszintes tornyát a téglalap alaprajzú hajóval valamint a nyolcszögzáródású szentélyvel együtt támpillérek erősítik minden oldalról. A szentély északi falához a középkorban sekrestye is tartozott, erre a kiugró falsík és az itteni támpillér helyzete is utalt, illetve az újonnan előkerült kapu.

Turnul cu cinci etaje, de origine medievală a bisericii ridicate din cărămidă este - la fel ca și nava de plan dreptunghiular, precum și corul cu închidere octogonală - sprijinit de contraforți. În Evul Mediu a existat și o sacristie adosată laturii nordice a corului bisericii, fapt atestat printre altele de portalul descoperit recent.

The medieval church was made of stone, its square-based tower from the medieval period faces west and together with the rectangular aisle and the octagonal apse it is fortified by buttresses from each side. A sacristy belonged to the northern side of the apse in the medieval period, and this is proved by the position of the buttress, and the recently discovered portal.

We have some valuable drawings and sketches from the second half of the 19th century, illustrating the church before its refurbishment into a neo-Gothic church. Architect Ferenc Schultz and Flóris Rómer, the pioneer of the Hungarian archaeology had recorded many elements of the church, which had already disappeared.

A templom neogótikus átépítése előtről értékes rajz és metszetanyag maradt ránk a XIX. század második feléből. Schultz Ferenc építész és Rómer Flóris, a magyar régészet úttörője örökítette meg a templom több, azóta eltűnt részletét. A templomtorony kötöse is neogótikus lett, ám középkori eredetét a belsejében befalazott résablakok illetve kettős, csúcsíves ablakok igazolják. A rajzok tanúsága szerint különösen érdekes volt a lépcsős bélletal és vállpárkánnyal kialakított, csúcsíves, háromszögű oromzattal lezárt nyugati kapuzat, melyet a XIV. század első felére kelteznek. A templomhajó és a szentély csúcsíves ablakai szintén középkoriak, csupán mérműveiket tördeálték ki valamikor az újkorban.

A déli oldalon is nyílt egykor kapu, ezt utóbb befalazták. Fölötte magasan, a főpárkány alatt háromszögű címerpajzs található, benne faágon ülő, szárnyát felemelő madárral és a Vetési Albertre utaló A V monogrammal.

A templomhajóba a torony alatti csúcsíves ajtón keresztül lehet belépni. A belső tér részben még őrzi középkori jegyeit, szentélyét kétszakaszos kerestboltozat fedи és félköríves lezárású diadalív választja el a hajótól.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea ne-a rămas un material valoros de desene și gravuri dinaintea transformării neogotice a bisericii. Arhitectul Ferenc Schultz și Flóris Rómer, deschizătorul de drumuri al arheologiei maghiare, au imortalizat mai multe detalii, de atunci dispărute, ale bisericii. Si turnul bisericii a fost refățădit în stil neogotic, originea medievală a ei este însă demonstrată de existența unor ferestre înguste, unele înzidite, respectiv a ferestrelor duble, cu terminație ogivală. Potrivit mărturiei desenelor, era de o deo-

sebită frumusețe și portalul ogival apusean, cu un fronton triunghiular și ambrăzură în trepte, datat în prima jumătate a secolului al XIV-lea.

Și pe latura sudică a existat inițial un portal, care a fost ulterior înzidit. Deasupra lui, sub cornișa principală se găsește un scut heraldic triunghiular, reprezentând o pasare cu aripi ridicate ce stă pe o creangă și monograma A V, care face trimitere la persoana episcopalui Albert Vetési.

A félhengeres pillérekkel induló bordák egyszerű, díszítetlen zárókörökben egyesülnek, a pillérek közötti részeken egyszerű növényi ornamentika látható. A hajó kazettás mennyezete 1794-ben készült, egy tűzvészt követő helyreállítás során, retrospektív felirata szerint a templomot 1325-ben fundálták volna.

A templom 2014-ben történt felújítása alkalmával került elő a szentély északi falában egy eredetileg csinos, fiatornyos záródású, boltozott fül-

kéjű szentségtartó és a csúcsíves sekrestyekapu. Ugyanekkor derült ki, hogy a szentély délnyugati sarkába kívülről nyílt egy másik bejárat is, míg a hajó délkeleti sarkában egy mellékoltárra utaló, szegmensíves fülke.

Az eredeti kapuitól megfosztott, de a középkori állapotát jól őrző szentélyével és a gótikára visszatérítő díszítésű tornyával a templom büszkén uralja a szatmári települést.

Accesul în biserică se face prin portalul cu terminație în arc frânt de la parterul turnului. Spațiul interior mai păstrează elemente medievale: corul este acoperit cu o boltă cu nervuri cu două travei și este despărțit de navă de un arc triumfal semicircular. Nervurile ce pornesc de pe coloane angajate având console de susținere decorate cu motive vegetale, se întâlnesc în chei de boltă simple. Tavanul casetat al navei a fost realizat în 1794, după un incendiu și poartă o inscripție conform căreia lăcașul de cult ar fi fost construit în 1325.

Cu ocazia renovării bisericii în 2014 au fost descopte în zidul nordic al corului un tabernacol, cu fronton încoronat de fiale, respectiv portalul cu închidere ogivală a sacristiei. Tot atunci a fost identificat un alt gol de acces în colțul sud-vestic al corului, iar în colțul sud-estic al navei se află o nișă cu terminație în segment de arc, ce servea probabil ca altar secundar sau relicvar. Deși și-a pierdut vechele portaluri, cu corul său gotic și un turn, ce mai păstrează aerul medieval, biserică se-nalță mândru deasupra localității.

The exterior of tower of the church also became neo-Gothic, the fact that it is old is proved by the presence of several narrow Romanesque windows - some of them had been walled up - and the double lancet windows. According to the sketches, the ogival arched portal, spanned by a banded archivolt, with a cornice was exceptionally beautiful and it could be dated back to the first half of the 14th century.

The windows of the apse are definitely medieval, two of them have stone frames, having the remains of original profiliature. Only the traceries were broken in the modern times. A door had been opened on the southern side in that period but it was later walled up. Above it and under the cornice a triangular shield with coat of arms can be found, illustrating a bird standing on a branch and uplifting its wings and an "A.V." monogram.

The entrance into the aisle of the church is the lancet arched door under the tower. The interior still retains its medieval features, a two-bayed

cross vault covers the apse which is separated from the nave by a round arched chancel arch. The ribs spring from the semi-cylindrical pillars and unite in an unornamented keystone; on the consoles of the columns simple floral ornament can be seen. The ceiling of the nave was made in 1794, and after a restoration followed by a fire, and inscription says that the church might have been founded in 1325.

During the recent renovation of the church, in the northern wall of the apse an originally pretty, vaulted ciborium ending in a pinnacle, and a lancet arched sacristy door was discovered. It was also discovered, that the apse had another entrance in the south-western corner, and in the south-eastern corner of the nave was segmental arched niche, alluding to the existence of a side-altar.

With the sacristy, which lost its original doors, but it retained its medieval state and with the ornamented tower, which alludes back to Gothic style, the church proudly dominates the village.

DRUMUL BISERICILOR MEDIEVALE KÖZÉPKORI TEMPLOMOK ÚTJA

SLOVACIA
SZLÓVAKIA

Királyhágomelléti
Református
Egyházkörrel

Királyhágomelléti
Református
Egyházkörrel

TRASEU TURISTIC PRINTE MONUMENTE ISTORICE DIN REGIUNEA PARTIUM PARTIUM ÖRÖKSÉGTÚRA

DRUMUL BISERICILOR MEDIEVALE BAUJ LENTEN

Circuitul bisericilor medievale prezintă moștenirea culturală și religioasă a unei regiuni ce se compune din nord-estul Ungariei, Transcarpația și partea nord-vestică a României.

Acest circuit turistic tematic a cunoscut în ultima perioadă o dezvoltare dinamică, devenind astăzi unul dintre cele mai importante circuite tematice din Basinul Carpatice. Circuitul bisericilor medievale este diversificat prin rute tematice, care leagă cele mai spectaculoase elemente de patrimoniu cultural din zonele Tisaii Superioare, Nyírségi și nord-vestul României. Aceste rute sunt ale monogenității și sunt de fapt rute turistice care oferă sprinjini pentru descoperirea valorilor de aleasă. Traseul, pus în evidență și construit din nord-estul Bazinului Carpatice. El este un totodată rute de plăiere și cultură printre reclivele tradiționale, felicitatea naturală, locuri înmemorabile ale istoriei și literaturii bisericii, cetăți și castele medievale sau edificii de arhitectură populare. Unele se pot parcurge într-o singură zi, dar există și rute cu durată a trei-patru zile. Parcurgerea acestora este

KÖZÉPKORI TEMPLOMOK ÚTA

A Középkori templomok útja Eszakkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a Portuianu északi részének középkori egyháza és kulturális örökségét mutatja be.

A Középkori templomok útja örökségünk része, amelyek a Felső-Tisza-völgy, a Nyírség és a Portuianu történetében kiemelkedő szerepet játék, amelyek a Felső-Tisza-völgy kultúrális, istorikus, turisztikai, etnográfiai, művészeti, relikviári, természeti és az ember által teremtett káprázatos szépségi értékek felidézéséhez a Kárpát-medence északkeleti részén. Az örökkétagolt, egységes kultúra emlékeihez át, középkori templomok, várak, kastélyok, irodalmi emlékek, gyökérrel vannak, de akad olyan, amelyeket egyszerűen napon át tart. Bejárásukat autóval-busszal de leginkább kerékpárral ajánljuk. Kéréssek, kövessék bennünket, csatlakozzon hozzáink és mi segítünk megérvezni, megszervezni és felidézhetjük tenni az Örökkésegünk útját.

Informații suplimentare:

További információk:

www.tempiomotuta.eu

<https://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja>

<https://www.youtube.com/user/tempiomot>

Magyarország Rámonia
Három Atyaiúj Evangéliumközösség
Program 2007-2013
Programul de Cooperare
Transfrontalier

Ungheria România 2007-2013
Continutul acestor publicații nu reflectă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europeane.
Jelen kiadvány tartama nem refletează în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europeane.

Európai Unió

Európai Regionális Fejlesztési Alap

Uniunea Europeană

Fondul European de Dezvoltare Regională

EN

HU

RO

